

A maroskőri unitárius esperesség visitatori végzései 1684-ben.

— (Folytatás) —

*Anno 1684. 26. 9 bris tempore generalis visitationis in eccla Ikland
haec sunt constituta.*

1. Mivel az eccla kevés számból álló és az jövedelem is kevés, arra engedtetett most, hogy ennek utánna bizonyos ideig hétközben Péntek napokon a sz. írásban caput olvastassék

2. Végeztetett, hogy az praedikátor atyánkfíával lakó házasfia úgy viselje magát, mint pap eselédihez illik; ne lövöldözzön és egyéb botránkoztató dolgot ne kövessen, sub poena fl. 3.

3. Az templom ajtaján kívül, az fal alatt állani, vagy ülni praedicatiok és könyörgések alatt megtiltatik sub poena fl. 1; nisi gravi de casu alicui pastor indulterit.

4. Serio imponáltatik, hogy az eccla az pap házában tizenötöd napra *cserepest* építsen, az *gogány*¹ ki vettessék sub poena flor. 3.

5. Recognoscalvan, hogy Ikland az káli ecelának filialissa volt, méltó azért, hogy mint Kálban, úgy az iklandi ecelesiában is azon egy háznál lakó egynél több házas gazdák külön-külön adják az papnak az bért; az hol pedig egy házas, más özvegyasszony lakik, az házassgazda egész bért, az özvegy fél bért adjon, ha egy kenyeren volnának is.

6. Az illendő idejü nótelen legények és leányzók serio intesenek, hogy ennek utánna az Ur vaesorájával éljenek; az kik illendő becsülettel nem cselekednek, mikor Isten szerencsét ad nekik, akkor leszen kemény fenyíttek. Az pap is azon ifjúságot nyári időben az hitnek ágaira tanítani el ne mulassa.

7. Jóllehet praedikátor atyánkfia mivel részegeskedéssel vádoltatik, méltó volna synat végezése szerint hat forint büntetésre, mindazáltal most serio megintetik. De hogy ennek utánna csak két bizonyosságokkal megbizonyosodnék, hogy csak egyszer megrészegednék, duplikáltatik azon poena.

¹ Cserepes és gogány néhol még most is divatozó kemenczék.

Anno 1684. 26. 9 bris; tempore generalis visitationis haec sunt decreta in eccla Kaliensi.

1. Végeztetett, hogy ennek utánna Péntek napokon conceiok legyenek. Az leányok nyári tanítások is el ne muljék.

2. Mivel praedikátor atyánkfia sokszori részegeskedéseivel vádoltatik, most az synat végezése szerint fl. 6 bünttetetik. Az mester pedig fl. 3, azon vétket gyakorolván.

3. Mivel az praedikátorné vádoltatik, hogy nyelvével másokat megbántván, botránkozást szerzett az ecclában, most serio megintetik, hogy ennek utánna ne eselekedje sub gravi animadversione.

4. Az templom fala kívül-belől az jövő Sz. János napig reparáltassék sub poena flor. 12; ide értetvén az cinterem fedelinek esorbája. Az pap házánál való kerteket is minden halogatás nélkül megcsinálják, sub eadem poena.

5. Az pap, mester buza és zab béreknek beszoigáltatása felől végeztetett, hogy ennek utánna, hogy ha az ecclától arra rendeltetett napon az buza és zab béreket egy napon valaki be nem vinné, az eccla az dékánnyal együtt megbüntesse érette. Az kik pedig nem akarnak akarni béreket megadni, zálogoltassanak meg az egyházfiak által, és ha az egyházfiú intésére tizenötöd napra ki nem váltaná, az egyházfiú azután vesztibe eladhassa az meg nem adott bérnek az áráig, és így adja meg abból az papnak, mesternek béreket.

Anno 1684. 27. 9 bris tempore generalis visitationis haec sunt conclusa in Iszló.

1. Végeztetett, hogy egy kis láda készítettessék, mely ünnep és vasárnapokon az templom eleiben kitétetvén, az ki valami pénzt vet belé, fordítottassék azon ecclának ususára.

2. Az Mátyási Mihálytól ecclának hagyatott liget oldalon való föld felől végeztetett, hogy ennek utánna az vérek megkináltatván az egyházfiától akárkinek oda adhassa, hogy bevesse és az hat kalongya buzát kivegyék belőle az egyházfiak az testamentom tenora szerint, ha annál több nem teremne is rajta az egészen be nem vetése miatt, ha pedig vagy az vérek ellenkezések miatt, vagy más akadály miatt vetetlen maradna az föld, egészen vagy vetetlen maradot részét eccla szükségére kaszálják meg, vagy adják el akkori főinek hasznát.

3. Mivel hogy az *Sz. Ilona asszonyréti* nevű rétét unitárius atyafiú hagyta unitaria eccla számára, *per hoc pápista uraméknak semmi részek nincsen annak árendájában, annyival is inkább, hogy ő kegyelmeknek se kápolna, se papságház körül építeni nem akarnak.* Az rétét pedig árendájában elsőbben is a pap kaszálja, azután az egyházfiú, eo responente akárki, le tevén az árendáját. Mivel pedig nem legitime, nem commissariusok által szakadtak el pápista uraimék az unitáriusoktól, eziránt is nincsen jussok az rétnak árendájához.

4. Az papságház körül való kertek romlását az unitáriusok mivel azért nem csinálták meg, hogy az pápisták is részt tartottak hozzá, most serio imponáltatik, hogy intra quindenam megőpítsék az unitáriusok, semmi jövendőt nem praetendálván, sub poena fl. 12.

5. Serio imponáltatik, hogy *ennek utánna az falu az kápolna mellett vagy előtte gyűlést ne tartson*, se az cultusról kijövn, egymással senki ne versengjen, mert az synat végezése szerint flor. 3 büntettetik az versengő fél.

6. Mivel Benczedi Gergely uramfia vádoltatik, hogy felette versengő atyja ellen, másképen esküvő, éktelen szitkozódó, részeges és fajtalan, végeztetik, hogy ha ezután megintetvén, meg nem szünik külső tiszték által is refrenáltassék az gonoszban.

7. Köpeczi Bálint deák, az iszlai ecclában mesteri hivatalt viselni megengedtetik, tali conditione, hogy ennek utánna ecclesiasticushoz illendő módon viselje magát, templomban harangozzon, énekeljen.

Anno 1684. 27. 9 bris genera'is visitatio instituitur in eccla Csik-Szt.-Márton una cum filialibus ecclesiis, ubi haec sunt constituta.

1. Mivel constal nyilván, hogy az vadadi mezőn levő kápolnának az faluban való beszállításában, az alá új talpaknak vettetésében, és egyéb fogyatkozásinak reparálásában, sőt külső becsületes patronusoktól conferáltatott deszkákból készítettett székeknek felékesítésében, és azoknak jó rendben való helyezettetésében *Nagy Simon* uram igen vigorose szorgalmatoskodott és egyebek felett fáradozott, munkálkodott, úgy, hogy a templomnak új karban való ellátása az ő kegyelme industriájának tulajdoníthatatik méltán; per hoc az székek felosztatván az templomban járó atyafiak között, azoknak sorsok 7 rendek szerint, az mely ülés az ő kegyelme feleségének is obveniált, végeztetett, hogy az ő kegyelme felesége abban meg ne háborítottassék a modo senkitől; annyival is inkább pedig, mivel mind az három rend, úgy mint nemes, darabont és szabad rend közül két-két becsületes személyek választatván, esperest urammal együtt deputáltattak volt, az székeknek felosztására, mely felosztáson az eccla is akkor megnyugodt, de vagy két személy nem lévén contentus részökre jutott ülésekkel, mostanis mi gondolatjokkal azon jó rend ellen rugoldozván; de mi illetlennek és méltatlannak itélvén, hogy vagy két személy egész gyülekezetnek végezését elbontsa, azon személyeknek olyan renddel való felosztását, az mint előnkben adatott vigoráljuk, helyben hagyjuk, sőt helyben hagyatni s ennek utánna is megtartatni decernaltuk, mivel ha jelenlétünkben lőtt volna is az székeknek ilyen renddel való felosztása, jobban és illendőbben nem lehetett volna. Minek okáért is turbáltatni azt senkinek nem engedjük, sőt ha valaki turbálni attentálná, az ecclabeli atyafiak közül, ez eselekedetiért fl. 12 büntetessék érette. Mely után is ha valaki vakmerőlködnék, ezen megirt poena duplicáltassék rajta. Kússebb Kús Pál István relictájának pedig illendő helyet mutasson az eccla.

2. Mivel constat, az eccla is recognoscalja, hogy vadadi *Phülöp Mihály* sz.-mártoni templomban való asszonyember ülő székhelye, az melyet most controversiában előnkben támasztott, üdvezült *Konez Boldizsár* püspök urunk előtt is forogván, ugyan ő kegyelme igaz consensusa által ugy igazítottatott volt el, hogy arról lemondván, más, ugyanazon székbén harmadik helyre járjon, melyet eddig is frequentalt édesanyja s felesége. Mi is azon igazítást tovább való veszeke-dést a felett obvialni akarván, helyben hagyjuk és confirmáljuk, ugy, hogy *Phülöp Mihály* uram is tartozzék ez végezésünknek engedelmekedni sub poena fl. 12.

3. Az sz.-mártoni templomban az alamisnára rendeltetett kis láda felől ilyen rendelés lön, hogy ennek utánna az mi istenes indulatból beléje conferáltatik, az kiról az dékány és reverendus pastor fideliter curalván, az fele ezen ecclában levő nyomorultaknak, fele consistoriumnak és synatnak idején az *thordai schola számára fidelit r administráltassék.*

4. Az sz.-mártoni czimteremben a *Tóth* patronus uraimékkal controversiában levő kapu helynek eligazításában az reverendus seniornak assessorival együtt plena authoritas injungáltatik az sz. generalis visitatiótól.

5. Az egész megyének serio imponáltatik, hogy a jövő 1685. esztendőben esendő Sz. János napjára az *papnak egy takarékos tanuló házat építsen* sub poena fl. 12.

6. Az ki az templomban széket foglalt, vagy tart magának, s azonban pedig belé nem jár, vagy ha jár is igen ritkán, csak azért, hogy az szék számára legyen, az alatt pedig mások szék nélkül kényszerítettnek lenni, az ilyenek felől végeztetett, hogy megintetvén az tptomlony gyakorlása felől, s nem cselekszi, in poenam széki adattassék annak, az kinek ninesen széki, egyébaránt a templomnak gyakorlója volna.

7. Végeztetett, hogy ennek utánna az dékánytól szám vétet-tetvén, ha mi pénze marad nála az ecclának, az új dékány a szám-vétel után quindenam exigálja az ó dékánytól, assistentiával lévén neki az megye, melyet az új dékány ha el mulatna fl. 3 mulatál-tassék, az megye is, ha nem assistálna mellette incurráljon in poenam fl 12.

8. Végeztetett, hogy ennek utánna a régi usus szerint az mesternek az harangozó kenyér megszolgáltassék. Az mester is synat végezése szerint azon kenyeren *tartozzék két jó indulatu gyermeket, vagy ifiat maga mellett tartani, és szorgalmasan taníttatni*, kik is harangozzanak és az kenyereket felszedjék, az estvéli takarodásra való harangozást is el ne vesztegessék. Mely rendelést, ha az mester negligálna, kiváltképen olyan gyermeket obtingalván fl. 3 mulatál-tassék, ha kik pedig az harangozó kenyeret meg nem akarnák adni, az megyétől megbüntettessenek.

9. Mivel az sz.-mártoni templomnak padimentuma igen alkal-matlan, mostan megintetik az megye, hogy mentől hamarébb meg-

pádimentumozza, hogy az székek is annak alkalmatosságával jobb karba s rendbe álltassanak.

10. Mivel t. esperest uram nyilván vádoltatik és tapasztaltatik, hogy kölesön adott pénzére uzsonát vött, az melyből mások is megbotránkoztanak és azon dolognak elkövetésére példát vöttenek; mind pedig, hogy ő kegyelme gyakorta megrészegeedett, sokan az atyafiak közül azon véteknek gyakorlására elvetemedtenek. Noha ő kegyelme kettős büntetésre volna most méltó, mindazáltal most ő kegyelme serio megintetvén, mindkét dolgáért conjunctim fl. 12 muletáltatik.

Anno 1684. 28. 9 bris. Generalis vis'tatio instituitur in Nyomat.¹ ubi haec sunt constituta.

1. Jóllehet az eecela méltó volna súlyos büntetésre, hogy az papháza és kerületre való sövényeknek megépítése elvesztegettetett, mindazáltal bizonyos okokra nézve most csak megintetik és serio imponáltatik, hogy halogatás nélkül minden romlásokat megépítsék sub poena fl. 12.

2. Az *Ádámosi Andrístól* eecela számára hagyatott, néhai Sós Gábor kezinel és jovai között maradott 6 forintot suis modis az az külső törvényes széken inquirálván, igazításba vegye t. esperest uram, ahhoz járulok más adósságokkal együtt.

3. Végeztetett, hogy ennek utánna az ecelában szorgalmatosan megtartassék, hogy mikor az eecela dolgának végben viteliben az gyermekek és asszonyi rendek nem elégségesek, akkor az egyháziak magokat az házi gazdákat vessék megye birságával az súlyosabb munkára; ha pedig könnyebb munka ugy kívánja, elegyeseu is elvigyék az nagyokat és kisebbeket az munkára, mely dologban, ha kik engedetlenkednek és bevehető okkal magokat nem menthetik, az eecela szokott büntetésével büntessék az egyháziak által, az megye is fel kelvén mellettek az engedetlenek ellen,

Anno 1684. 28. 9 bris. Generalis vis'tatio instituitur in eccla Sz.-László, ubi haec sunt deliberata.

1. Mivel reognoscáljuk, hogy számos esztendőktől fogva *mind az temp'om,*² *s mind az környülle levő k r'tt'sben felette éktelen romlások épitt'len tartattak,* és most is ugy szemléltetnek ecelánknak gyalázatjára, azonban pedig sok versben mind synati, s mind visitatiói alkalmatosságokkal imponáltatott az ecelának, hogy megépítené; de mind ez mai napig negligálta, noha esperest uramtól is gyakorta szorgoztatott reája, per hoc látván, hogy az indulgentia miatt annál nagyobb ruínák következtek, többé nem kedvezhetünk,

¹ Bizonyára csak az egy századdal későbbben élt másoló nevezi ugy, mint a hogy az ő korában már nevezték. 1684-ben még *Monyát*.

² Ekkor még a templomnak a régi gótikus hajója állott, s csak később alakították a mai szegényes renaissancera.

banem most fl. 12 büntetjük meg az megyét, imponálván azonban serio, hogy az ezintermet ez jövő 1685. esztendőben esendő Sz. János napjára, az templom fogyatkozásit pediglen esztendő karácsonyára felépítsék, restaurálják, separatim sub poena fl. 12.

2. Az megyében szorgalmatosan meg kell hirdetni, hogy ennek utánna az nőtelen ifju legények és illendő idejű és értelmű leányzók az úr vaosorájával éljenek, az praedikátor eleve szép intésekkel, oktatásokkal készítvén őket.

3. Mivel az schola mesternek itt harangozó kenyeret szoktanak eleitől fogva adni az synatnak pedig végezése ez, hogy értékes¹ ecelákban az mesterek az harangozó kenyeren két gyermekeket, vagy ifiakat tartsanak; végeztetett, hogy itt is az usus introdukáltassék, kik harangozzanak, és az harangozó kenyeret is felszedjék.

4. Az két ecelákban való szolgálatjok az miniszter atyafiaknak így rendeltetik, hogy ennek utánna Vasárnap délután és Péntek napokon az mesterrel együtt legyen az szolgálat, mikor pedig az napnak hosszú volta engedi Vasárnap, mikor redeálnak az filialisból, Sz. Lászlón is könyörgés legyen.

Az gálfalvi ecelának méltó kívánsága szerint pedig az praedikátor tartozás szerint hétközben Hétfőn és Szerdán reggel Gálfalván könyörgéseket tegyen, az időnek felette való alkalmatlansága és elháríthatatlan akadályá nem obstalván, cum tali declaratione; ha scholában lesznek oly éneklő deák-gyermekek, azok rendszerint — kettő-kettő — tartozzanak az praedikátorral felmenni; ha pedig olyanok nem lesznek, az mester maga tartozik feljárni, nem mulván el az scholában tanításban való dolgai. Mikor pedig az mester az sz.-lászlai ecelában marad, tartozik ott könyörgést tenni.

5. Serio imponáltatik, hogy ennek utánna az praedicatiok és könyörgések alatt senki az templom ajtaján kívül az fal alatt ülni, vagy állani ne merészeljen, sub poena fl. 1. Ide értvén az gálfalvi templomot is.

6. Az is serio megtiltatik, hogy ennek utánna pap, mester atyánkfiai az cinteremben semmi marhájokat be ne bocsássák, rekesszék, ott ne tartsák sub poena fl. 6.

7. Deliberatum super causa reverendi *Andrea Sz. Iványi* pastoris eecclae Sz. Lászlóiensis:

Mivel vádoltatik az reverendus, hogy az részegséget gyakorlotta diversis in locis et vicibus mind feleségével együtt, most az sz. synat végezése szerint az sz. generalis visitatio ő kegyelmét fl. 6. muletalja serio imponálván, hogy ha ennek utánna csak egyszer comperiáltatik, hogy megrészegedtenek, súlyosabb büntetést éreznek érte. Az papné pedig az rút szókért fl. 6 büntettetik.

Anno 1684. 29. 9 bris. Generalis visitatio instituitur in eccla Sz.-Rontás ubi ha c sunt acta.

1. A modo serio imponáltatik, hogy az ecelában Péntek napokon conciook legyenek.

¹ Jó jövedelmű.

2. Az leányzók nyári időben szorgalmasan taníttassanak sub gravi amivadversione.

3. Mivel az *vasárnapi ebédre hivattatások miatt a papnak, mesternek gyakorta az praedicationok elmúlnak*, most serio megintetnek ő kegyelmek, ezután pedig observálják magokat, avagy vasárnapokon ebédre ugyan ne menjenek, avagy ha mennének is, az tanítások el ne muljanak, imponáltatik sub poena fl. 6.

4. Az nőtelen legények és leányzók az Ur vaesorájával éljenek.

5. Az templom ajtaján kívül az fal alatt az könyörgések s concioiok alatt ülni, vagy állani megtiltatik sub poena fl. 1.

6. Concludáltatott, hogy az megye adóssinak az szük időre nézve kedvezvén, az fizetésnek napja esztendő karácsonyára hagyatik, ugy mindazáltal, hogy akkor a megye minden fogyatkozás nélkül és halogatás nélkül bevegye sub poena fl. 13.

7. Az pap, mester bérének meg nem adóit, az dékány zálogol-tassa meg az egyháziak által, az megye is assistentiával lévén mellettek, az zálogot hogy kiváltsa az adós meg kell izenni, ha tizenötöd napra ki nem váltja, azután eladhassák ez bérig és fizese-
senek meg az papnak, mesternek.

Anno 1681. 30. 9 bris. Generalis visitatio instituitur in eccla Sz-Gerlicze, ubi haec sunt constituta.

1. Az mester atyánkfia vádoltatik, hogy részegség miatt temetésre nem mehetett. Noha esperest uram megbüntette volt érette, mindazáltal most szorgalmasan imponáltatik, hogy ennek utánna se házánál, se másutt borral magát meg ne terhelje senki kedvéért, mert egyébaránt ha comperiáltatik csak egyszer, az synat végezése szerint való büntetése duplicáltatik.

2. Végeztetett az kiknek az reformátusok közül székek van az templomban, mig értelemmel velünk nem egyeznek, addig templomban való székülések adassék szék nélkül való atyánkfiainak ilyen conditioval, hogyh a magok, vagy maradékok hozzánk térnek, az szék adassék vissza nekik, és az atyafiaknak akkor rendeltessék más szék.¹

3. Az halottakra való harangozás felől végeztetett, hogy ennek utánna ilyen rend observáltassék. Ha azon nap mikor meghal, eltemettetik, *szaggatás* után vonják egybe, másodszor is *vonják egybe*, harmadszor is egyben vonván, utánna mindjárt vonják az *gyütlőt*, negyedszer vonják az *késérőt*. Ha pedig másnapra marad az temetés, az előtte való napon háromszor vonják egybe, az temetés napján pedig reggeli templom után vonják egybe, az temetés előtt egyben vonván, utánna az *gyütlőt*, és harmadszor az *késérőt*, többször pedig egy halott felett harangozni megtiltatik sub poena fl. 1.

(A maroskői unitárius esperesség nagy Jegyzőkönyvéből, a 37—52. oldalokról teljes szövegben.)

KELEMEN LAJOS.

¹ E határozat mintegy visszahatása a sz.-gerliczei református egyház ez időtáiban történt önállósulásának és erősödésének.

Párisi levél.

Páris, 1901. május.

(Egyházi választások a franciaországi ref. egyházban — A bibliának egy új francia kiadása. — Halottak: Auguste Sabatier, a párisi theol. facultás tanára.)

Szerkesztő úr!

A presbyteri és consistori választások a francia reformált egyházban minden nagyobb harc nélkül mentek végbe. Általán azt lehet mondani, hogy 1872. óta az egyházi választásoknál ily békés eljárás nem volt tapasztalható. A békülékenység vezette a választók nagy többségét még Páris azon kerületeiben is, hol az orthodoxok kevésbé hajlandók az egyesülésre. Így például a páris-passy-i gyűlekezetben a presbyteri tanácsba egy olyan egyént választottak meg, kiről nagyon is tudva van, hogy szabadelvű nézeteket vall, s orthodoxok és szabadelvűek egyaránt részavaztak. Igaz, hogy az oratoire-i gyűlekezeten kívül, hol még nagyobb számmal választanak be szabadelvűeket, Párisban a passy-i az egyetlen, hol a szabadelvűekre tekintettel voltak. Párisban a tulzók nagyobb többségben vannak, mint bárhol másutt. Párison kívül a vidéken mindenütt békülékeny szellemben ejtették meg a választást. A protestansok általán befáradtak a belső harcokba, melyeket nagyobb részint a lelkészek szítottak. Ők maguk is most rájöttek, hogy a protestantismust gyöngítik azzal, ha elégedetlenséget keltenek, s főleg a városokban. Ők maguk is felfogták, hogy ha az egyházi megosztások folytatódnak, a „synode officiel“-nek igaz és őszinte barátai sohase érik el, hogy megnyerjék valaha az államtól, mit a concordatum szerint meg kell nyerniök. Kevesebb versengés a dogmatikai és egyházi szélsőségekben s több nemes verseny az evangelium tanításának gyakorlatában, több buzgóság a nép erkölcsi felemelésének munkájában, ez, a mit felfogtak. És ez az, a mit a lyoni értekezet kíván, a miről többször tettem említést. Azt lehet mondani, hogy a mit most aratunk, bizonyos mértékben a lyoni értekezetnek a gyümölcsei.